

🔊 LUISTER DIT VERSLAG

-10%

1,0x

+10%

+25%

1,0x

↓ Download naar telefoon

Lesstof voor Dani, hoofdstuk 6 "Hoge en late middeleeuwen" (Geschiedenis Werkplaats, 1 havo/vwo). Per paragraaf een samenvatting in eigen woorden, met begrippen en overhoorvragen — klaar voor de Dani-bot. **6.4 (De vorming van staten) hoeft Dani niet te leren, dus die staat er niet bij.**

Te leren: **6.1 Woonplaats en werkplaats · 6.2 Zelfstandige burgers · 6.3 De machtige kerk · 6.5 Conflict en handel.** De periode (±1000–1500) heet ook wel "de tijd van steden en staten".

6.1 – Woonplaats en werkplaats (blz 292)

Waar mensen woonden en werkten, en hoe de steden weer opkwamen.

- In de vroege middeleeuwen woonde bijna iedereen op het platteland. Veel boeren waren **horigen**: ze hoorden bij het land van een heer en moesten voor hem werken (het **hofstelsel**, met **domeinen**).
- Vanaf ±1000 ging de **landbouw vooruit** (betere ploeg, het **drieslagstelsel** waarbij een deel van de akker rust). Daardoor kwam er meer voedsel: **landbouwoverschotten**.
- Door die overschotten hoefde niet iedereen meer boer te zijn. Mensen gingen **ambachten** (handwerk) en **handel** doen.
- De bevolking groeide en er ontstonden weer **steden**, vaak bij **rivieren, handelsroutes, markten en kastelen**. Dit groeien van steden heet **urbanisatie** (verstedelijking). Het geheel noemen we een **agrarisch-stedelijke samenleving** (platteland én steden naast elkaar).
- In de steden kwam **nijverheid** op (spullen máken met de hand). Omdat er veel verschillende munten waren, kwamen er **geldwisselaars** die de wisselkoers bepaalden.

Begrippen: hofstelsel · domein · horige · drieslagstelsel · landbouwoverschot · ambacht · nijverheid · urbanisatie · geldwisselaar · agrarisch-stedelijke samenleving.

Overhoren:

1. Wat was een horige? *(boer die bij het land van een heer hoorde en voor hem moest werken)*
2. Waardoor kwam er meer voedsel rond 1000? *(betere landbouw + drieslagstelsel → overschotten)*
3. Waarom konden er weer steden ontstaan? *(door overschotten hoefde niet iedereen boer te zijn → handel + ambacht)*

6.2 – Zelfstandige burgers (blz 301)

Hoe steden en hun inwoners zelfstandig en machtiger werden.

- Steden wilden zelf dingen regelen. Ze kochten of kregen **stadsrechten** van een heer/vorst: recht op een eigen **markt**, een eigen **bestuur**, eigen **rechtspraak** en het bouwen van **stadsmuren**.
- "**Stadslucht maakt vrij**": een horige die een jaar en een dag in de stad woonde, was geen horige meer.
- In de stad ontstond de **burgerij**: kooplieden en ambachtslieden — een nieuwe, vrije groep.
- Ambachtslieden van hetzelfde vak vormden een **gilde**. Een gilde bepaalde de **prijzen** en de **kwaliteit**, en regelde de **opleiding**: van **leerling** → **gezel** → **meester**.
- Het stadsbestuur lag bij rijke burgers. Functies waren o.a. de **schout** (hield de orde + ving boeven), de **burgemeester** (dagelijks bestuur) en de **vroedschap** (een soort raad/adviesgroep).
- De **stadsmuren** beschermden de stad; de burgers moesten meebetalen aan het onderhoud. Straffen zoals **boetes** en de **schandpaal** brachten geld op voor de stadskas.

Begrippen: stadsrechten · privilege · burgerij · gilde · leerling/gezel/meester · schout · burgemeester · vroedschap · schandpaal.

Overhoren:

1. Wat zijn stadsrechten? Noem er twee. *(markt, eigen bestuur, rechtspraak, stadsmuren)*
2. Wat betekent "stadslucht maakt vrij"? *(na een jaar + dag in de stad was een horige vrij)*

3. Wat deed een gilde? Noem 3 taken. (*prijs bepalen, kwaliteit bewaken, opleiden*)
 4. Welke weg ging een ambachtsman? (*leerling → gezel → meester*)
-

6.3 – De machtige kerk (blz 310)

Hoe machtig de kerk was, en de strijd tussen paus en keizer.

- In de middeleeuwen was bijna iedereen **katholiek**. De **kerk** was heel machtig: ze bepaalde veel in het dagelijks leven, bezat veel land en kreeg **tienden** (een tiende deel van de oogst als belasting).
- **Kloosters** waren belangrijk: monniken en nonnen baden, hielpen zieken/armen, en hielden kennis levend (boeken overschrijven).
- Bovenaan stond de **paus** (hoogste geestelijke macht). Daarnaast was er de **keizer/koning** (wereldlijke macht).
- **Investituurstrijd**: paus en keizer kregen ruzie over wie de baas was en wie **bisschoppen** mocht benoemen. Beroemd: de keizer moest boete doen bij de paus in **Canossa (1077)**.
- De kerk wilde één geloof; wie er anders over dacht was een **ketter**. **Heiligen** en **martelaren** (mensen die voor hun geloof stierven) waren grote voorbeelden.
- Er werden enorme kerken gebouwd. Eerst in **Romaanse** stijl (10e eeuw): zware muren en ronde bogen. Later in **Gotische** stijl (vanaf de 12e eeuw): spitse bogen, waardoor je veel **hoger** kon bouwen. Aan een grote **kathedraal** werd soms wel 100 jaar gebouwd.

Begrippen: katholieke kerk · paus · bisschop · klooster · monnik/non · tienden · investituurstrijd · ketter · heilige/martelaar · Romaans · Gotisch · kathedraal.

Overhoren:

1. Waarom was de kerk zo machtig? (*iedereen gelovig, veel land, tienden, bepaalde het dagelijks leven*)
2. Wat deden kloosters? (*bidden, zorg voor zieken/armen, kennis/boeken bewaren*)
3. Waar ging de investituurstrijd over? (*wie de baas is — paus of keizer — en wie bisschoppen benoemt*)
4. Wat gebeurde er in Canossa (1077)? (*de keizer moest boete doen bij de paus*)

6.5 – Conflict en handel (blz 328)

Handel groeide en culturen kwamen in contact — soms via handel, soms via conflict.

- De **handel** groeide sterk. In Noord-Europa werkten handelssteden samen in de **Hanze**. Er kwamen **jaarmarkten**, een **geldeconomie** (betalen met geld) en de eerste **banken**. Kooplieden betaalden onderweg **tol**.
- Europa kwam in contact met de rijke en geleerde **islamitische wereld**. Daar werd in **goud en zout** gehandeld; de Malinese koning **Mansa Moessa** maakte een beroemde **bedevaart naar Mekka** (hij was schatrijk).
- **Conflict — de kruistochten**: vanaf **1095** riep de paus op om **Jeruzalem en het Heilige Land** te heroveren op de moslims. Het waren gewapende tochten, maar zorgden óók voor handel en uitwisseling.
- **Gevolg**: door handel én kruistochten leerde Europa veel van het Oosten — nieuwe producten (specerijen), kennis en wetenschap (bijv. rekenen met cijfers).
- Handel had ook een nare keerzijde: in **1347** kwam **de pest** mee met **handelsschepen** en verspreidde zich snel. Veel mensen zochten een schuldige en wezen onterecht de **Joden** als **zondebok** aan.

Begrippen: handel · Hanze · jaarmarkt · geldeconomie · tol · islamitische wereld · Mansa Moessa · bedevaart · kruistochten · de pest · zondebok.

Overhoren:

1. Wat was de Hanze? (*samenwerkingsverbond van Noord-Europese handelssteden*)
2. Wie was Mansa Moessa? (*schatrijke koning van Mali; beroemde bedevaart naar Mekka*)
3. Wat waren de kruistochten en waarom werden ze gehouden? (*gewapende tochten om het Heilige Land/Jeruzalem te heroveren op de moslims, vanaf 1095*)
4. Wat leerde Europa van het contact met het Oosten? (*nieuwe producten, kennis en wetenschap*)

□ Jaartallen om te onthouden

- **±1000** steden komen weer op (landbouwoverschotten).

- **1077** Canossa (keizer buigt voor de paus).
- **1095** start van de kruistochten.
- **±1000–1500** de hoge en late middeleeuwen ("tijd van steden en staten").

In eigen woorden samengevat per paragraaf, op basis van de titels + standaard-lesstof van dit hoofdstuk (1 havo/vwo). Mocht een paragraaf in Dani's boek nog een specifiek onderwerp extra hebben, stuur een foto van die bladzijde, dan vul ik 't aan.